L'AMIC DE LES ARTS

GASETA DE SITGES

ANY II — 28 DE FEBRER DE 1927 — NÚM. 11

«L'AMIC DE LES ARTS»
DIRECTOR
JOSEP CARBONELL I GENER
REDACTORS PERMANENTS
J. V. FOIX · M. A. CASSANYES · RAMON PLANES · LLUÍS MONTANYÀ · DOMÈNEC FORMENT · SEBASTIÀ GASCH
GRÁFICS
AGUSTÍ FERRER

AQUEST NÚMERO DE "L'AMIC DE LES ARTS" HA ESTAT REVISAT PER LA CENSURA

SUBSCRIPCIÓ L'ANY, 12 PTES.
NÚMERO SOLT, 1 PTA.

BUTLLETÍ

PER
JOSEP CARBONELL

A Tarragona, a Lleida i a Pachs, hom ha tret aquests dies a la llum restes de la Catalunya romana. «Acció» i «La Gaseta de Vilafranca», de Vilafranca del Penedès, han innovat detalladament d'aquesta darrera exploració [1]; «Vida lleidetana» publicà [2] en el seu número de Nadal una informació sobre les troballes allà ocorregudes; i el «Diari de Tarragona» reprodueix i comenta sovint les peces principals que apareixen en els domenys de la Fàbrica de Tabacs i en els desmonts de la plaça Corsini.

Guiats per mossèn Serra i Vilaró, prestigiós arqueòleg, promotor entusiasta i director actual [3] de les excavacions de Tarragona, havem visitat les recents troballes i les exploracions en curs. Els nostres lectors veuran reproduïts ací, un mosaic [4] i quatre sarcòfags descoberts en el subsol de la Fàbrica de Tabacs. Tant en aquesta zona com en la de la plaça Corsini on han aparegut els fonaments d'un temple romà [5]; fragments escultòrics de marbre i de bronze i altres vestigis d'edificis contemporanis o posteriors del supranomenat, es tracta de troballes importantíssimes les quals, si hom prossegueix tots els treballs d'excavació projectats per mossèn Serra i Vilaró, es veuran, ben segur, valuosament augmentades. Una venturosa llum pot irradiar d'aquestes descobertes sobre el precís coneixement històric de la Catalunya anterior a la vinguda de Roma, romana i post-imperial.

Quan mossèn Serra i Vilaró haurà complert la comesa que en el camp de l'arqueologia tarragonina li ha estat confiada, ens plaurà de donar en extens la memòria que lliuri de les seves recerques. L'il·lustre autor d'altres treballs sobre prehistòria catalana i organitzador del Museu diocesà de Solsona, esmerça en aquesta nova campanya un tal cabdal d'entusiasme que ens doldria de veure'l mal correspost pels elements directors de la vida tarragonina tan poc resolts, altres vegades, per evitar actituds artísticament calamitoses o per fer de Tarragona el joiell que, amb iniciativa pròpia, hauria pogut ésser.

Una vertadera passió per la milenària ciutat la qual, inconeguda, es fa estimar amb el seu doble prestigi patriòtic i històric i després de visitada us enrola amb el duplic llaç de la seva bellesa natural i artística i de la seva desventurada i persistent mutilació, ens ha menat a escriure aquests darrers mots desplaents, potser, a algunes orelles tarragonines. ¡Que la noble passió confessada ens valgui benevolència! Cada vegada que havem de devallar en l'estació de Tarragona, sota l'espadat obert a pic en una platja que hauria pogut ésser bella i no menys pròspera, ens dol que en estendre la ferrovia hom no pensés, com es pensà, a Sitges, en desviar el projecte ferroviari vers la part més allta del poblat. I quan a punt d'arribar-hi obirem en la mitja altura el rengle de cases modernes, basta quincalleria arquitectònica en un paisatge i una mar que mereixen un Partenon, lamentem vivament que en les primeres hores de la nostra renaixença no es desvetllés més fort a Tarragona l'amor pel seu clàssic passat i l'emulació per reviure'l bellament i profundament. Si l'esperit d'aquells ciutadans d'Itàlia que feren la glòria del Renaixement—un Alberti, un Brunelleschi, un Palladio, un Bramant—hagués alentat en una falanx de tarragonins, avui, potser, el cor de tots els catalans fóra guanyat per esguardar l'antiga metròpoli com la capital predestinada per antonomàsia. En una altra avinentesa i per altres motius tornarem sobre aquest particular.

Al marge de totes aquestes troballes havem notat en els que les han comentades un càlid, un entusiasta amor, que ens ha fet creure en la conveniència de popularitzar-les. Heus ací una tasca bellíssima, digna d'ésser tinguda en compte per la «Fundació Bernat Metge», per exemple. En efecte: ningú millor que aquells que treballen i patrocinen la infusió en la nostra sang i verb vernàculs de l'esperit i el to de les dues civil·itzacions mares de l'Occident, per infondre en l'ànim dels seus adherits l'amor a l'apassionada recerca i al llegat de llur pas per la pàtria. Una col·lecció d'estudis d'història i d'arqueologia clàssico-catalanes fóra un bell inici dels altres a publicar com acompanyament del cos de textos i de traduccions. Una venturosa casualitat ha volgut que, aquell a qui Tarragona deu la concessió de la Fàbrica de Tabacs i, de retruc, les actuals troballes arqueològiques del seu subsol, sigui el mateix màxim propugnador i Mecenes de les cultures grega i llatina a Catalunya. Havem anomenat al senyor Francesc Cambó en les seves dues grans èpoques de Ministre de Foment i post-colaboracionista de la política espanyola. Una tal coincidència ¿no us apar un comanament?

OPTIME MAGNARUM... CVI MAXIMA RERV... DIVINAS
CA ELIQUAS PROM. : : ARCES ECCE DEDIT
SANCTA CHRISTI IN SEDE QUIESCIS

(1) Veure en el «Quadern mensual d'Acció» del mes de Febrer l'article del Dr. Manuel Trens amb reproducció i plànol de les troballes de Pachs.

(2) Interpel·lació de la revista al doctor Roca i Lletjós.

(3) Cal fer honor als senyors arquitec-

Diputació de Barcelona – Xarxa de Municipis

LA LITERATURA

POETES CATALANS

PER

RAMON PLANES

«JUBILEU»

DE J. M. LÓPEZ-PICÓ

L' ofrena poètica anyal de J. M. López-Picó ha estat, en 1926, el poema «Jubileu». Aquesta obra segueix la trajectòria iniciada en els anteriors poemes «Elegia» i «Invocació secular». Aquella densitat tan característica en aquest poeta, no hi manca. El primer cant de «Jubileu», aquell que comença dient

Com irreal parada a la
ventura...

és el més dens i trascendental d'aquesta obra. Es, també, aquell en el qual el poeta lluita de guisa èpica amb el seu cant. Tema elevadíssim i, per tant, difícil. Tot llegint aquests versos ens ha vingut a la memòria el nom, tan preat, de Carles Riba, poeta. (Aquelles «Estances» magnífiques, on la inspiració i la profunditat, el ritme i l'expressió formal s'agermanen tan bé).

Cal dir, però, que En López-Picó no fa pas un mal paper al seu costat. En aquesta primera part del llibre, de la qual parlem, hi ha expressions felicíssimes, pensaments profunds i una gran, íntima emoció. S'hi traslluu continuament el catolicisme fort del poeta, passat pel filtre d'una alta cogitació.

L' autor, després d' haver fet l'apologia del Crist, canta la seu del Cristianisme: Roma. I, amb Roma, la Itàlia que l'atrau amb força imantadora, perquè

somrius amb l'harmonia
dels teus llacs

I el record de la pretèrita grandesa romana l' apassiona tant, que li fa escriure aquell vers, magnífic,

tal com si Crist hagués estat romà

Aquesta part de l'obra és una transició formal entre la primera part i la darrera.

Les pàgines, però, d'aquest llibre on trobem el «nostre» López-Picó, són les de l'última part del poema, que comença amb aquells versos, deliciosament inefables:

Canto Francesc, qui dels ocells sabia
l'amor que s'acompanya de cançons;
i, per cantar amb bona companyia,
es feia un violí de dos bastons.

Aquests versos ens encomanen una joia intensa, donen a l'esperit una claror dolcíssima, la qual il·lumina el poema fins a la fi.

¿Recordeu la «Invocació secular», on la lírica lopez-piconiana assolia cims puríssims? Allà cantava el Pare Adam. Doncs bé, López-Picó en «Jubileu» ha volgut establir un lligam entre el primer home i el pobrissó d'Assís. Estableix aquest últim com el successor d'aquell. I diu de Sant Francesc:

aquell qui posa
als noms que digué Adam un adjectiu

Nosaltres apreciem en molt En López-Picó quan, en ales del seu lirisme, s'enlaira cap a les elevades regions del pensament. Quan el poeta, però, de braç de la joia, canta en versos plens de populatisme, ric del més pur aristocratisme literari, és quan ens encomana un més fervorós entusiasme.

Remarquem també, en la lírica lopez-piconiana, l'arquitectura, aquella enumeració ordenada de les coses, aquell noble afany de vestir bellament les paraules.

Entre moltes d' altres belles creacions poètiques d'aquest autor, uns versos a l'atzar, que tenen una frescor insuperable:

...carrer obert rega una noia
com si guarnís el carrer.
En passar-hi el cor s'enjoia
de no ser-hi foraster?

¡Quanta de poesia!

«EXALTACIONS I PAISATGES»

POESIES D' ENRIC BOSCH I VIOLA

PRÒLEG DE GABRIEL ALOMAR

De Sant Feliu de Guixols, N'E. Bosch i Viola ens tramet els fruits de la seva inspiració en els anys 1906-1926. No sabríem passar endavant sense convidar els nostres lectors a pensar un instant en aquest fet: un poeta que fins al cap de vint anys de canta amb entusiasme. Vegeu, p. e. «Les cales», poesia composta amb agilitat i frescor no igualades en cap altre poema del recull.

El poeta sent, a voltes, el turment d'un seu món interior. El preferim, però, en l'aspecte que ja havem assenyalat.

En general, notem en Bosch i Viola una certa dificultat en l'expressió. La seva lluita per la forma és intensa. I alguns dels seus versos són mancats de ritme.

Assenyalem, encara, alguns dels «Sonets», «Oriental» i «La sesta».

El pròleg de Gabriel Alomar és una justa interpretació de la poesia d'E. Bosch i Viola, escrit amb la típica prosa magnífica del popular mallorquí.

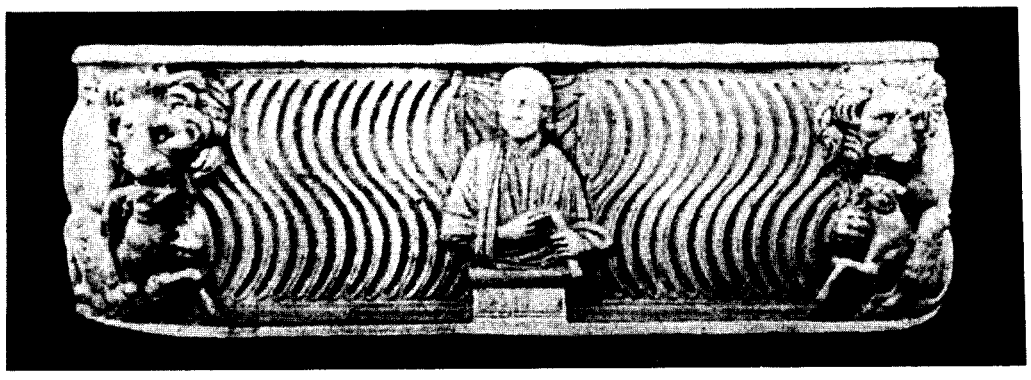

FOTO BATLLE

EL MÉS BELL SARCÒFAG DESCOBERT EN EL SUBSOL DE LA FÀBRICA DE TABACS

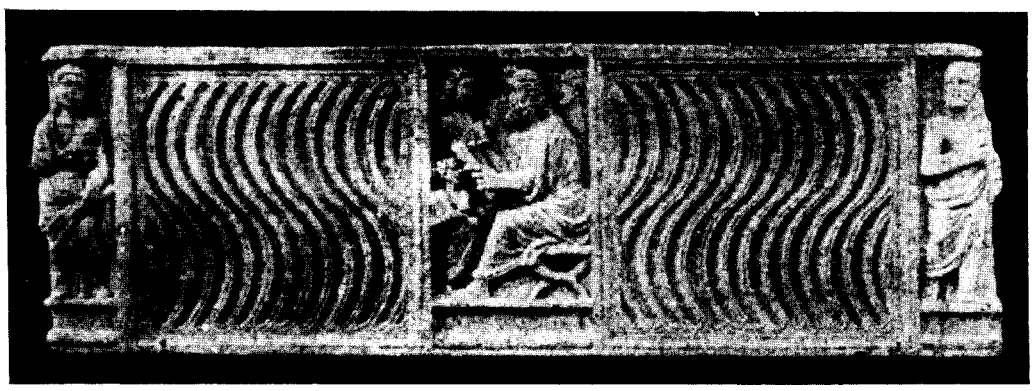

FOTO BATLLE

UN ALTRE DELS SARCÒFAGS TROBATS EN LA NECRÒPOLIS ROMANO-CRISTIANA DESCOBERTA EN EL CLOS DE LA FÀBRICA DE TABACS

PANORAMA

PER

LLUIS MONTANYÀ

«LE MAUVAIS GARÇON»

D' HENRY POURRAT

Bernard Solier, el *mauvais garçon* és un minyó imaginatiu, un contemplatiu — en el més profund sentit de la paraula — en íntima i sostinguda comunió amb la natura. Fill de família burgesa criat en un poble de muntanya, puja selvatge i rústic com el paisatge que l'envolta. No podent avenir-se amb els homes que no el comprenen i als quals menysprea, es fa l'amant apassionat i devotíssim de la terra.

Un misteri el rodeja que intriga i neguiteja la seva ànima d'infant: l'extranya mort violenta del seu pare, la causa de la qual roman tèrbola i perduda en mig d'absurdes i contradictòries explicacions. Arribat, amb prou feines, a desxifrar-lo, un altre problema, més complex i torbador encara, s'aixeca al seu davant. Ivonne, la seva amiga, a la qual estima amb tota la força verge del seu cor d'adolescent, amb tota la xardorosa violència arrebatadora de la pubertat ¿està o no contaminada per l'amor impur del seu oncle? El seu suïcidi, en tirar-se al llac per salvar Ivonne, suïcidi gairebé involuntari, tan d'una impulsió súbita en el moment extrem, en posar un punt final a la seva vida i a la novella, deixa aquesta interrogació sense resposta. Les aigües quietes del llac, un moment agitades, retroben lentament llur equi-

tes i enginyers que, amb llur cap, senyor Tulla, curaren els primers de les troballes que la construcció dels sòtans de la F. de T. els posà en les mans. A ells es deu l'organització del Museu que ja hi ha en la F. i la iniciativa de les magnífiques obres de conservació d'una cripta romana deixada intacta en son lloc.

(4) El millor que fins ara ha aparegut en la necròpolis.

(5) Basaments de la columnata i restes de les mateixes columnes.

Diputació de Barcelona – Xarxa de Municipis

llibri damunt els joves cossos turmentats... I el vent s'aixeca, allà dalt, despertant els estels sobre aquell lloc perdut en mig de les muntanyes emboirades.

Henry Pourrat, l'enamorat de la vida de poble, l'admirat autor de *Gaspar des montagnes*, un altre llibre camperol, ha aconseguit incorporar a *Le Mauvais Garçon* tot l'encís corprenedor del paisatge d'Auvèrnia; el perfum dels seus boscos, l'aire transparent de les seves muntanyes, la bigarrada paleta de pintor de les seves postes de sol. Sobre el vulgar canemàs d'un fet divers anodí i d'una banalitat sorprenent, ha sapigut brodar un bellíssim poema eglòguic. El camp, la terra, el vent, els estels, el cel, descrits d'una faisó magníficament suggeridora, estan lligats íntimament a la trama de la novel·la, li donen vida, li encomanen calor.

La part *novel·la*, d'aquest llibre, porta la tara visible de l'anàlisi morbós, de la manca de composició, de l'escepticisme fatalista, dallador d'il·lusions, que caracteritza la novel·la francesa de darrera hora.

Hom ha parlat molt del retorn a la simplicitat, a la senzillesa. Un gran nombre de novel·listes intel·ligents que han comprès l'esgotament literari dels vicis sempre iguals, de les passions aburgesades, de les complicacions artificials de la vida de les grans urbs, ha acudit als pobles en recerca de conflictes primaris i forts, d'amors apassionats i violents sense afectació, d'odis implacables i ferotges sense aparat. L'etern adulteri ciutadà, el triàngul conjugal infecte i tota la literatura de *boudoir*, atravessen una crisi que sembla, sortosament, definitiva. Hom vol cercar en la vida del camp un renovellament, una depuració. *Marie Chapdelaine* (no comprenem com Paul Souday ha pogut dir recentment que aquest llibre no era més que *una petita novel·la amable i sense importància*) roman la novel·la tipus, l'espècimen bellament representatiu i gairebé únic d'aquesta tendència, d'aquest esforç. Cal, però, acostar-se a la terra, a la gent senzilla dels pobles, prèviament desposseit de les preocupacions que caracteritzen la literatura que hom preté de sanejar. I això és el que no ha fet Henry Pourrat. El seu llibre, molt *Nouvelle Revue Française*, deixa un regust amarg i decepcionador.

Aquesta concessió feta a la crítica, dediquem-nos ara, sense reserves, a l'admiració i a la lloança. El poema, el cant a la terra, a les seves virtuts, als seus atractius, és d'una bellesa inigualable. Poques vegades havem llegit descripcions tan meravellosament encisadores, d'una tan fonda i dolcíssima poesia. Henry Pourrat pot gloriar-se de conèixer la terra, d'estimar el paisatge, d'estar compenetrat amb la natura, com el seu protagonista, d' una manera absoluta. Per aquest aspecte de *Le Mauvais Garçon*, tot elogi és petit, minso tot exalçament.

Una tarda de diumenge, una d' aquestes tardes barcelonines, grises, ensopides i estúpides, en les quals, mentre la gent va passant, encartronada, pel carrer, hom s'abandona, l'esperit las de divagar, la imaginació embriagada de visions caòtiques, al goig de la conversa, confiavem a un amic caríssim la depressió moral que la lectura de *Le Mauvais Garçon* ens havia produït. Era una sensació obsessionadora de buidor, de descoratjament i de malinconia, que la dolçor bellíssima del poema, no podia dissipar. Cap al tard d'un dia d'octubre, l'ombra anava senyorejant lentament el recó en el qual ens haviem arrecerat, fugint de l'ambient de plom d'aquell círcol ciutadà. Les nostres pròpies paraules sonaven extranyament en la nostra orella.

Varem ésser, ho havem comprès després, injustos. La part de culpa que hom pot imputar a *Le Mauvais Garçon* és insignificant. Tota ella és del novell esperit de l'època, tan fidelment reflectit en els exàmens de consciència dels vint-i-quatre joves escriptors que s'han acostat al confessionari dels *Cahiers du moi*. La post-guerra ha deixat en moltes de consciències un ambient de màquina pneumàtica. Per això veiem, ací i allà, als millors entre tots aferrissar-se, desesperadament, a l'únic mitjà possible de salvació espiritual.

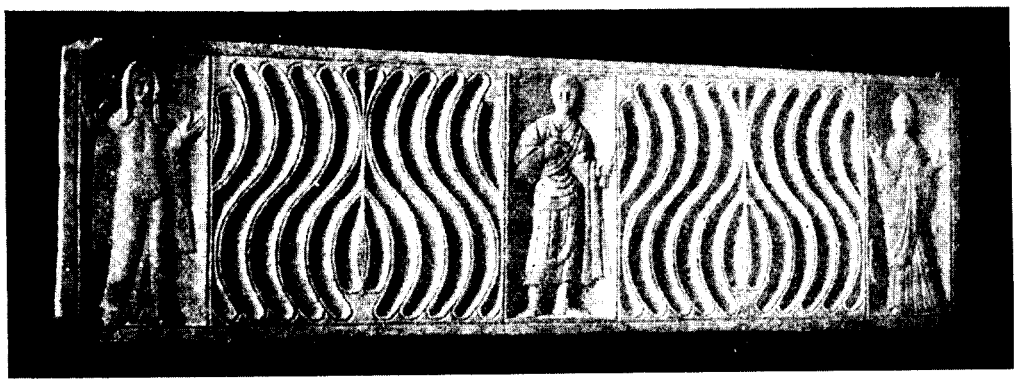

FOTO BATLLE

SARCÒFAG REMARCABLE PER L'ESTILITZACIÓ DE LES SEVES FIGURES

Varem ésser injustos amb *Le Mauvais Garçon* i havem volgut, davant de nosaltres mateixos, reivindicar-lo. Molt ens temem, però, no haver-ho assolit del tot.

«PARTIR...»

DE ROLAND DORGELÈS

Roland Dorgelès és un dels actuals escriptors francesos que més ens interessa. Per això ens sap greu que l' actualitat ens porti avui a ocupar-nos—en superficialment i sense poder-li dedicar l'atenció i l'extensió que indubitablement es mereix. No perdrà res, però, en esperar.

Dorgelès nasqué l'any 1886 i ha tingut una primera joventut aixalebrada i pintoresca, bohèmia i romàntica com ella sola. Francis Carco, en el fragment de les memòries *De Montmartre au Quartier Latin* que acaba d'aparèixer, ens conta algunes de les seves nombroses anècdotes d'aquella època i evoca amb una suggestiva agilitat les memorables reunions al «Lapin Agile», amb Apollinaire, amb Max-Jacob, amb Mac-Orlan, amb André Salmon, amb Picasso i tants d'altres escriptors i artistes que han estat les monjoies d'un modern període renovellador.

Sempre havem tingut una vertadera predilecció per les anècdotes. De vegades projecta més llum sobre un caràcter una d'elles, que un llarg estudi psicològic. Vegi's si no aquesta de Dorgelès, la qual no la reporta Carco per ésser posterior a l'època del «Lapin Agile»; la transcriurem perquè ens apar que sintetitza la ferma personalitat d'aquest escriptor.

Un dia, en el saló en el qual es trobava Dorgelès, un emboscat feia l'apologia de *l'embuscage*. El nostre autor el va deixar acabar i, un cop llest, (cal tenir en compte per copsar el profund sentit d'aquesta anècdota que Dorgelès era d'idees polítiques avençades i que, sense ganes ni patriotisme, com tants d' altres, prengué una part activa i brillant en la guerra) es barrejà al grup dels qui anaven a saludar al conferenciant i li digué: — Us felicito. Es ben veritat que haveu tingut, durant la guerra, grossos aventatges sobre nosaltres: no és més que just, doncs, que en tinguem ara, sobre vosaltres, un de molt petit. I acompanyant amb l'acció la paraula, afegí: — Es, senzillament, que jo avui puc abofetejar-vos i vos no us hi podeu tornar.

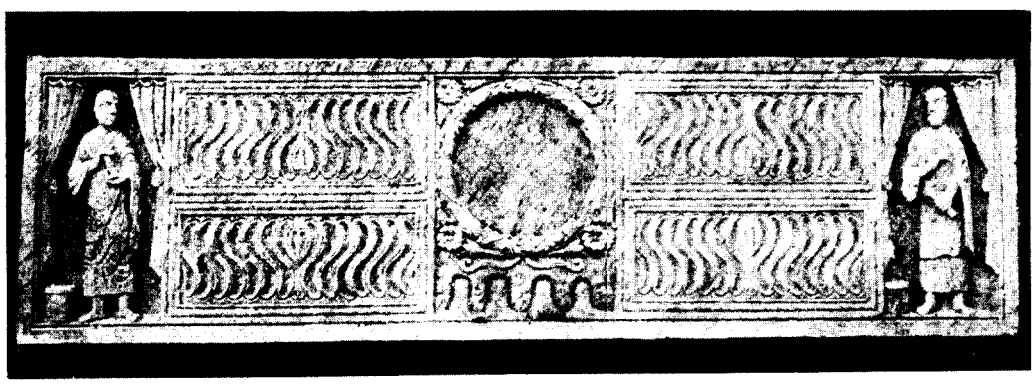

FOTO BATLLE

SARCÒFAG AMB DUES FIGURES: PROBABLEMENT ELS APÒSTOLS SANT PERE I SANT PAU

Molt sovint se'ns haurà vist fer al·lusió en aquestes notes a la guerra gran. I és que els homes que hi participaren i els que en sofriren les més directes conseqüències, són avui els que es troben en l'edat pletòrica d'energies; els escriptors més vius i interessants de la literatura francesa actual; els més ben preparats per l'experiència tràgica de la guerra, per jutjar el món insubstancial que n'ha estat l' herència; els més representatius d'aquesta generació, marcada — com diu Dorgelès — «amb un terrible segell, en la qual, homes de tot just trenta anys, tenen menys d'amics en la terra que en els llims eternals».

Les croix de bois, primer gran llibre de Dorgelès, que obtingué un triomf immediat, fou la seva revelació com a novel·lista i ha estat reconegut arreu com un dels millors llibres de la guerra. Ocupa un lloc entremig de *Le Feu*, el llibre memorable d'Henri Barbusse, i *Gaspard*, de René

Diputació de Barcelona – Xarxa de Municipis

Benjamin. Es la guerra vista des de sota, jutjada pel *poilu* («Trobo que el combat d'avui ha estat una victòria perquè n'he pogut escapar viu») amb la serena responsabilitat, però, del comanament.

Un altre petit llibre, petit però substanciós, té Dorgelès dedicat a la guerra: *Le cabaret de la belle femme*, recull de contes al qual el primer dóna títol. Hom demana, una nit, en una trinxera, voluntaris per fer un reconeixement al *cabaret de la belle femme*. Aquest nom prometedor, amb l'atracció del misteri i del desig, suggestiona tots els soldats, que s'ofereixen, unànims, per portar-lo a terme... Vençuts els innombrables obstacles, lassos i il·lusionats arriben a la meta cobejada... Un munt de pols és tot el que resta del cabaret de tan bell nom.

Saint-Magloire ens descobreix el periodista nat—en el sentit de reporter intel·ligent — que hi ha en Roland Dorgelès. (Recomanem la lectura en el llibre *Une heure de ma carrière* de l'interessant capítol escrit pel nostre autor). Aquesta novel·la vol significar, ens sembla, que contra el materialisme embrutidor que ens ha fet la seva presa, l'idealisme pur resta sense defensa; que la seva intervenció empitjora encara el mal que pretén de guarir; complica — com ha dit René Gillouin — el desordre natural amb un desordre artificial.

I heus ací que, com d'habitud, ens trobem ja gairebé sense espai per parlar de *Le réveil des morts*, una altra obra magnífica, un vertader Dostoiewski francès; de *Sur la route mandarine* i de *Partir*... que avui havia d'ocupar-nos principalment.

Hi ha una moda literària, com hi ha una moda d'indumentària. Ernest Tisserand ha oblidat d'incluir-la en la seva enquesta de *Les Marges* sobre les malalties literàries. Ara es porten molt els viatges i, amb singular preferència, el groc oriental. En el seu darrer llibre, remarcable com tots els seus, Roland Dorgelès ens descriu minuciosament, diríem cinematogràficament, la vida a bord d'un gran trasatlàntic; les intrigues, les passions, els ideals i les turpituds dels passatgers. Aquest llibre, tota proporció guardada, té una certa ressemblança amb *Europa se va*, de l'espanyol Eduardo Zamacois. Tots els tipus estan bellament dibuixats i ens revelen un Dorgelès observador exacte i subtilíssim psicòleg. Les principals humanísimes marionetes d'aquest guinyol són: Jacques Largy, temperament aventurer i sensual, que forma part accidentalment, com a tenor, d'una companyia d'òpera en *tournée*, de la qual la seva amant Florence, *Manon*, senzilla, romàntica, ingènua i enamorada, és la primera tiple; l'escèptic metge de a bord — un dels tipus més reeixits — amb les seves extranyes teories, d'un negre pessimisme sobre l'amor, les dones, la vida i la mort; el director de teatre, d'un optimisme pueril; la gelosa dama bruna de pell de mestiça; els dos comerciants de Xang-Hai, associats i enemics a mort, tan ben observats, i, sobretot, Odette Nicolaï, la gentil adolescent, amargada i dolorida, de caràcter ben manyac sota tan altívola aparença, amb la seva *pose* orgullosa i el seu fons tendre i freturós d'amor. Totes aquestes figures viuran sempre davant dels qui hagin llegit una sola vegada aquest llibre tan humà i d'una tan profunda emotivitat.

I com a fons d'aquest petit món flotant, els paisatges, els horitzons, el color incomparable del tròpic, l'Oceà immens... Com a pòsit, la mateixa fretura i el mateix desencís de Paul Morand, l'infadigable *globe-trotter*: el viatge pel viatge... «El viatge per a mí no és arribar, és partir. Es el tast del dia que comença, és l'imprevist de la pròxima escala, és el desig mai satisfet de conèixer sempre noves coses, és la curiositat de confrontar els somnis amb el món, és demà, eternament demà. M'en vaig... I el coll en tensió, voldria ésser la proa del navili, que el vent bofeteja i les onades mullen.»

EL 250E ANIVERSARI DE LA MORT DE BENET DE SPINOZA

PER

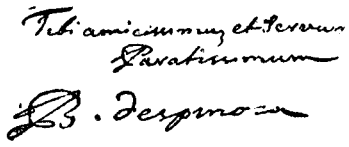
J. V. FOIX

Holanda ha commemorat aquests dies (21 i 22 de febrer) la mort de Baruch de Spinoza. La sort d'aquest filòsof i de la seva doctrina ha estat diversa. Entre els seus adversaris nombrosos i decidits [1], i els seus partidaris, també nombrosos però que no ho gosaven confessar, Spinoza s'ha vist oblidat i exaltat amb peculiar intermitència. Qui l'ha tractat amb menyspreu d'ateu [2], de materialista [3], de partidari de la càbala [4], fins al punt que la seva filosofia arribà a ésser desconeguda [5]. Qui, com Jacobi, un segle després, defensà la tesi que tota filosofia que vulgués ésser rigorosament demostrada havia d'ésser spinozista. Qui, com Balmes, impugna el sistema de Spinoza per absurd i fa seva la refutació de Bayle.

Herder, però, en 1870, i Gœthe [6], Schleiermacher [7], Claudius, Heydenreich, Schelling i Hegel intervingueren, a darreries del segle XVIIIe, a reivindicar Spinoza fins al punt que Fichte fou guanyat a la filosofia per l'Etica (1762). No solament per l'exemple de la seva vida honorable, tota abnegació, tolerància i coratge; ni tampoc per la seva manca d'ambició que féu que no fundés cap escola filosòfica i que en la filosofia hi cerqués només el repòs de l'ànima, ans pel seu panteïsme, pel seu naturalisme que, en part, eren ja les idees del seu temps [8].

En això trobem la diferència entre el respecte i l'admiració modernes per Spinoza i l'afecció o desafecció d'antany. Puix que desapareguda la suggestió panteística de les directives de la doctrina spinozista que desvetllà la ira o l'admiració d'una època en la qual aquella tendència era latent [9], Spinoza ha representà el més alt defensor de la raó i de la independència intel·lectual, el filòsof pur, l'únic que en el segle XVIIIe manté el vigor racional, la *Mathesis* que havia de devallar aviat [10]. Txèstov, que no li és pas molt afecte, ha dit que creia superflu d'insistir sobre la impossibilitat d'identificar l'spinozisme al naturalisme o àdhuc al panteisme. Es a dir que, com ja algú altri ha fet entendre, [11] la importància històrica de l'spinozisme es deu sobretot al fet d'haver estat el primer que, al cap d'una penosa lluita quasi milenària, es decidí a prendre obertament partit per l'antiga saviduria llegada al món pels grecs.

Ell ha estat, escrivia recentment G. Ph. Friedmann, el savi per excel·lència, que ha escrit al frontó del seu monument un mot simplicíssim: *Etica*.

AUTÒGRAF DE BENET DE SPINOZA

BIOGRAFIA

Baruch de Spinoza (1632-1677) nasqué a Amsterdam (Holanda) el 24 de novembre, d'una família jueva portuguesa. Rebé, diuen si amb el propòsit de destinar-lo a la carrera rabínica, una educació brillant. Ultra les llengües clàssiques, Spinoza aprengué l'hebreu i adquirí vastes nocions d'història política, religiosa i crítica del judaisme i dels llibres cabdals d'aquesta religió. El seu esperit lúcid li féu descobrir aviat en la tradició judaica diversos aspectes poc familiars als seus correligionaris. Com que les qüestions que els plantejava restaven incontestades, preferí el silenci i es lliurà a la recerca dels problemes que es posaven a la seva intel·ligència. No fou, però, tan reservat que els seus correligionaris es desentenguessin de la manera peculiar, de la llibertat extrema de judici amb què Spinoza concebia les coses de la religió. El consistori israelita d'Amsterdam l'obligà a presentar-se i a explicar les opinions que li eren atribuïdes.

L'exàmen de les seves doctrines l'acabà de perdre davant els rabins. Se li ordenà de no tornar més a la sinagoga i, més tard, se l'excomunicà públicament segons la terrible fòrmula *Scham mata*. No en protestà i és de creure que ni li desplagué. L'isolar-se, però, tenia inconvenients greus: simulà un acostament al cristianisme, al qual no donava pas un valor superior al judaisme, amb el fi de no ésser inquietat. Un dels seus amics novells fou Van den Ende, que li ensenyà el llatí i a qui, tot i nat catòlic, donades les seves idees liberals, hom titllava d'ateu. Van den Ende tenia una filla, bella per la història i la llegenda, i assenyalada pel seu saber. Conten que Spinoza se n'enamorà d'un amor ardent que no fou correspost i que la mateixa noia l'ajudà en els seus estudis [12]; això representà per a Spinoza un servei doble: en inspirar-li l'amor per la ciència l'alliberà de la seva passió i li preparà un esdevenidor de glòria insospitada. Estudià Descartes, del qual tothom s'ocupava aleshores, i acabà de rompre els lligams que l'unien al judaisme. Canvià àdhuc el seu nom Baruch pel de Benet. Hom cregué que es volia fer cristià, però cap professió de fe no confirmà aquesta presumpció.

Aquells dels seus antics correligionaris que tenien una alta idea d'ell, li oferiren una pensió de 1.000 florins no pas perquè retornés a la seva antiga fe ans perquè consentís a reaparèixer a les assembles que se celebraven periòdicament en llur sinagoga. Spinoza no s'hi avingué; això desvetllà contra ell una animositat furiosa. No ha estat demostrat que s'encarregués a ningú d'assassinar-lo; un fanàtic, però, li donà un cop de punyal, sense conseqüències, un dia que passava davant la sinagoga portuguesa d'Amsterdam. Això el de-

Diputació de Barcelona – Xarxa de Municipis

cidí a deixar la ciutat. Acabava d'inventar un instrument d'òptica del qual es parla en una lletra a Leibniz, del 7 de novembre de 1671 amb el nom de *Pandochæ*. En el recer que s'havia escollit a les proximitats d' Amsterdam (1664), visqué de la fabricació d'aquest instrument, aplicant per ventura la llei i les prescripcions dels antics doctors jueus que fixen expressament que no n'hi ha prou d'ésser savi, sinó que cal també exercir-se en alguna art mecànica o professió. (13) Això li permeté de viure amb independència i de dedicar-se a l'estudi i a la meditació. Fou en aquest temps que els rabins d'Amsterdam el prescriviren definitivament. Spinoza es defensà en una apologia restada inèdita segons uns, i per altres, continguda en algunes de les seves obres; i, per evitar més contratemps, es retirà a Seyde, a Rheinsbourg. Allà no tardà a ésser conegut; les seves converses sobre els principis de Descartes feren que els seus amics el comprometessin a publicar una exposició de les idees del filòsof francès. El seu treball és un anàlisi objectiu. (14) Aquest llibre el forçà d'emigrar una altra vegada per escapar de la persecució dels enemics de Descartes. Es retirà a Voorburg, prop de La Haia, on creia restar inconegut. La seva reputació, però, no li ho permeté. D'arreu rebia consultes sobre qüestions de filosofia. Això el determinà a fixar-se definitivament a La Haia. No tenia ambició de fundar cap escola filosòfica i en la filosofia no hi cercava sinó el repòs de l'ànima.

Visqué com un anacoreta. Una sopa de llet i un got de cervesa, era, conten, el seu àpat diari. No desdenyava recerques d'un ordre menys elevat: esbossà per a un amic una gramàtica hebraica; havia compost un estudi sobre l'arc de Sant Martí i emprès una traducció en holandés de l'Antic Testament. Aquestes dues darreres obres les cremà abans de la seva mort. «Soc ric, deia Spinoza, d'alló que no desig». Saisset, el seu biògraf, diu que Spinoza era de mitjana estatura; tenia els trets de la cara proporcionats, la pell bruna tirant a negra, els cabells frisats i negres, les celles llargues i del mateix color, de guisa que pel seu aspecte se'l reconeixia fàcilment per ésser descendent de jueus portuguesos. (15) Vestia amb gran simplicitat i la seva conversa era dolça i plaent. Era amo de les seves passions. Mai no se'l veié ni molt trist ni molt joiós. «El camí de la saviduria és el més ardu», diu ell mateix. (16) No era, però, ni ombriu ni melancòlic, remarca Brunschvicg.

Simó de Vries, amic de Spinoza, li oferí 2.000 florins amb el fi que es pogués estar de fabricar vidres d'òptica. Spinoza refusà. «No tinc fretura de res i tant de diner em distrauria dels meus estudis i de les meves ocupacions.» Refusà també d'ésser el llegatari universal del mateix Simó de Vries.

En ésser envaïda Holanda per les tropes franceses en 1672, el príncep de Condé, després d'haver-se instal·lat en el seu govern d'Utrecht, li proposà d'anar a França o d'acceptar una pensió de Lluís XIV, el qual només li demanaria de dedicar-li algunes de les seves obres. «No tenint, declarà Spinoza, res a dedicar-li al rei de França, he refusat l'oferta amb tota la civilitat».

No són concordes els parers respecte una entrevista de Spinoza amb el príncep de Condé que aquest darrer havia sol·licitat. Se sap, però, que Spinoza anà al camp francès i que, de tornada, el poble, titllant-lo d'espia jueu, amenaçà la casa on vivia. (17) Spinoza digué al seu hoste que el volia amagar: «No tingueu por, m'és fàcil justificarme. Però passi el que passi, si el poble fa el més petit soroll a la vostra porta, sortiré i aniré de dret a ell encara qne m'esperi el mateix tractament que han donat als pobres senyors de Witt. (18) Soc bon republicà i no pretenc sinó la glòria de l'Estat.»

Spinoza era de constitució feble i atacat de tisi feia més de 20 anys. El seu biògraf Colerus diu que el 20 de febrer, el seu hoste i la seva dona havien anat a sentir un sermó tradicional i que, en tornant, Spinoza hi tingué encara una llarga conversa comentant especialment el sermó; després d'haver fumat una pipa de tabac, es retirà a la seva cambra i anà a dormir d'hora. L'endemà matí, que era diumenge, Spinoza parlà encara amb el matrimoni i, en havent dinat, hoste i muller anaren a l'església. A la sortida del sermó tingueren la sorpresa de saber que Spinoza havia mort a les 3 a la presència del seu metge.

El cos, diu Colerus, fou enterrat el 25 de febrer de 1677, acompanyat de moltes persones il·lustres i seguit de sis carroces. A la tornada de l'església, els amics particulars o veïns foren obsequiats amb algunes botelles de vi, segons el costum del país, a la casa on havia viscut.

---

(1) Fénelon, *Refutacions dels errors de B. Spinoza*; Kortholt, *De tribus impostoribus magnis, Herbert, Hobbes et Spinoza;* Bayle, *citat per Balmes en el curs de Filosofia Elemental;* Poiret, *Fundamenta atheismi eversa;* Lamy, *Le nouvel athéisme renversé*; V. Wolf, *Cabbalæ cum Spinoza consensus,* en la qual hom pretén demostrar que l'spinozisme havia sortit naturalment del judaisme i de la càbala.

(2) Berkeley (1684) proclamà Spinoza el gran cap dels incrèduls moderns. Hemsterhuys (1720) mostra l'origen de l'ateisme en la física antiga, en l'atomística de Gassendi i en el panteisme de Spinoza. En canvi per Weber, Spinoza no és ni acosmista, ni ateu, sinó cosmoteista o panteista en tot el rigor del terme.

(3) Tampoc Weber no admet el materialisme de Spinoza perquè per a ell el pensament no era un efecte del moviment, un mode de l'extensió.

(4) Matter ho nega: Spinoza no aprovava ni Moisès Maimònides ni la càbala.

(5) Tant, que Lessing pogué dir que s'havia tractat a Spinoza com a un gos mort.

(6) La lectura de Gœthe en el llibre XVIe de les seves *Memòries* permet creure que degué la seva admiració per Spinoza no solament a les cartes de Jacobi a Mendelshon (Moisès), ans a la descoberta d'un petit llibre que combatia apassionadament aquell filòsof. «M'ha plagut sempre molt més aprendre a conèixer el pensament d'un home, que escoltar als altres dir allò que en caldria pensar. La meva afecció per Spinoza, em féu cercar en el diccionari de Bayle, l'article on s'hi refereix; no em satisféu. Hom comença per tractar-lo d'ateu i per dir que les seves opinions són d'allò més perilloses, per acabar dient que era estudiós, bon ciutadà, savi i filàntrop. L'autor de l'article havia oblidat aquests mots de l'evangeli: *Per llurs fruits els reconeixereu.* Una existència útil als homes i, per consegüent, agradable a Déu, pot derivar de principis perniciosos?»

(7) Schleiermacher té com a models Plató i Spinoza, al qual anomenava el *sant perseguit.*

(8) El panteisme de Spinoza té, per Windelband, molta d'afinitat amb el realisme místico-escolàstic de Scoto Eriugena.

(9) Les tendències panteistiques de la doctrina de Spinoza enllaçaven directament a certs fils de la doctrina cartesiana i a un estat d'esperit desvetllat un segle després de la seva mort.

(10) Jacques Maritain.

(11) Julien Benda.

(12) Julien Benda, de l'extrema avantguarda intel·lectualista, retreu sovint Spinoza com exemple per la seva defensa del celibat en els filòsofs. Un apologista de l'autor de *Belphegor*, Constant Bourquin, escriu: «Què hauria estat de Spinoza amb deures familiars? Seria interessant de conèixer, però, la influència que, d'ésser cert, tingué el fracàs amorós de Spinoza en la seva passió per la ciència i la seva conducta moral..

(13) «Raban Gamaliel en el *Tractat del Talmud Pirke Aboth*, cap. 2, ensenyya que l'estudi de la llei és ben desitjable quan hom hi afegeix la professsió d'alguna art mecànica. L'aplicació contínua a aquests dos exercicis fa que hom no en té per a fer el mall i que hom l'oblida Tot savi que no té d'aprendre una professió, esdevé a la fi un home dissipat i de costums desordenats. El rabí Jehudà afegeixx que, tot home que no fa aprendre un ofici al seus fills, fa una acció semblant a la d'aquell qui els instrueix per a esdevenir lladres de camí ral. Spinoza savi en la llei i en els cosstums dels antics no ignorava aquesttes màximes i no les oblidà tot i estarr separat del jueus i exclòs que era de llur comunió». Colerus.

(14)) No hi ha acord respecte la influència de Descartes sobre Spinoza. És quasi unànime l'opinió que és injust l'acusar aquest darrer d'haver-se inspirat en Descartes. Ritter—*Història de la Filosofia Moderna*—creu que no solament coneixia Descartes, sinó que ha estat influït per la interpretació que de Descartes féu un contemporani i conterrani seu: Geuliiux. Les doctrines de Spinoza el lligguen essencialment a l'escola cartessiana. Els principis racionalistes d'aquesta escola són els que abraçà Spinoza. «Spinoza, diu Ritter, emmatllevà a les doctrines de Descartes la majoria de les seves expresions tècniques, el mètode; es mou en el mateix cercle d'idees, portantles, però, a conseqüències més rigoroses. Hom diria de Spinoza, respecte Descartes, un deixeble sortit de l'escola». En un altre indret, però, Ritter reconeix que el sistema de Spinoza sembla únicament fruit de les seves meditacions; allò que l'uneix a Descartes són certes idees que, en part, eren comú en els pensadors del segle. Per a Weber — *Història de la filosofia europea* — el comú denominador no seria precisament i únicament en Descartes i la seva escola ans també en Plató i en Pitàgoras en quant la filosofia representa per a tots quatre pensadors una *matemàtica* general. Per a W. Wildelband, Descartes i Spinoza ofereixen de comú una història natural dels *afectes* i de les *passions* en la qual cosa Spinoza fon el pensament de Descartes amb el de Hobbes. Descartes deriva de les sis formes fonamentals de la meravella (*admiratio*), de l'amor, de l'odi, del desig, del plaer i del dolor (*lætitia, tristitia*) les passions «particulars» com a espècies i sub espècies; i així també Spinoza, de l'apetit del plaer i del dolor (*appetitus, lætitia, tristitia*) deriva el sistema dels moviments psíquics mitjançant la demostració dels processos de la representació, amb els quals aquests es transfereixen de llur objecte originari, la conservació de l'individu, a altres «idees».

(15) Colerus, remarca Vorländer, havia volgut veure en els trets fisionòmics de la faç bruna de Spinoza, el senyal del condemnat. A això Hegel observà: «Verament el senyal de la condemna, però no pas de la passiva, ans de l'activa: és el filòsof que condemna els errors i les passions irracionals dels homes».

(16) *Via perardua* (Etica, lib. 5, Sch. 42).

(17) L'assassinat de Jan de Wit i del seu germà indignà tant Spinoza que. segons alguns biògrafs, col locà als murs de la casa on vivia una placa on assenyalava als habitants de La Haia com els bàrbars més grans del món.

(18) Jan de Wit era un dels més grans amics de Spinoza. Consultava el filòsof no solament sobre el càlcul de les probabilitats que feia servir per a la institució de les assegurances sobre la vida, sinó també sobre els esdeveniments polítics dels quals Spinoza en preveia les conseqüències amb molta de perspicàcia. Spinoza no volia que el seu saber fos inútil per a la causa de la llibertat política i de la llibertat religiosa que els Wit servien contra el partit xoví i ortodoxo de la casa d'Orange. Wit, però, descurà, segons alguns biògrafs, l'organització de l'exèrcit terrestre en la resistència holandesa contra la invasió de les tropes de Lluis XIVe i el poble, atiat per la clerecia, executà horriblement en 1672 Jan de Wit i el seu germà.

LLIBRES REBUTS

«L' electrocardiografia en el diagnòstic de les malalties del cor», pel Dr. Cristian Cortés. Edició de les «Monografies Mèdiques», Barcelona.

«La musicalita di Eschilo e l'enigma artistico del' Prometeo incatenato», pel Dr. Diego Ruiz.

En parlarem en números successius.

◆ *Preguem a tots els nostres col·legues de Catalunya que, en reproduir algun article de L'AMIC DE LES ARTS, tinguin la gentilesa d'esmentar la procedència.*

◆ *No han capigut en aquest número l'article: «P. Réverdy... S. Przybyszewsky» i les «Informacions literàries».*

Diputació de Barcelona – Xarxa de Municipis

LES ARTS

SALVADOR DALÍ

PER

SEBASTIÀ GASCH

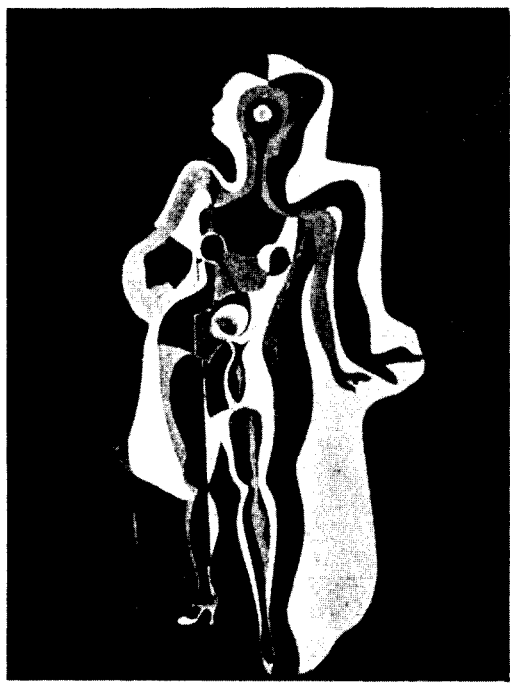
Per a definir l'objecte de l'obra pintada, podriem dir que ha d'interessar primerament el sentit visual per tal d'interessar més tard la intel·ligència i la sensibilitat. Es a dir, pel mitjà dels ulls, satisfer les necessitats del cervell i del cor.

En efecte: la primera necessitat que ha de satisfer un quadro és la necessitat visual. Abans de tot, el quadro ha de satisfer les necessitats dels ulls per tal de satisfer després necessitats més elevades. En primer lloc, un quadro ha d'interessar necessàriament els ulls, ha de conquistar-se'ls, ha de fer-se'ls seus, per tal d'interessar més tard òrgans més importants.

Un quadro, doncs, ha d'ésser, abans que res, un excitant, un estimulant, una crida per als nostres ulls, que ha d'atraure poderosament. «Cal disposar el quadro de tal manera—ha dit Vauvrecy, aquell col·laborador del desaparegut *Esprit nouveau* sota el nom del qual s'amagava, creiem, la poderosa personalitat d'Amédée Ozenfant — que l'espectador sigui com hipnotitzat, que la seva atenció sigui forçada».

Aquesta atracció visual s'aconsegueix per mitjà de l'equilibri, de l'harmonia, de l'ordre que els nostres ulls necessiten, que els nostres ulls demanen, que els nostres ulls exigeixen imperiosament. Reeditem els exemples que citàvem no fa gaire en unes recents anotacions al marge de l'arquitectura moderna: A la paret, el quadro s'inclina desesperadament; automàticament el redrecem, tot i cercant el rígid paral·lelisme indispensable. A la taula de la biblioteca, una revista surt del rengle; immediatament la replacem al seu lloc, a fi de restablir l'exacte equilibri romput. Acabada la nostra feina, arreglem instintivament tots els instruments de treball esparsos damunt la taula. Tot això ho fem inconscientment. Ho fem sense saber per què. Ho fem tot obeint el desig d'ordre i d'equilibri que té la nostra retina; la nostra retina que cerca desesperadament l'ordre al seu entorn, la nostra retina que està satisfeta amb l'ordre i que ressent una sensació de malestar en ensopegar amb el desordre.

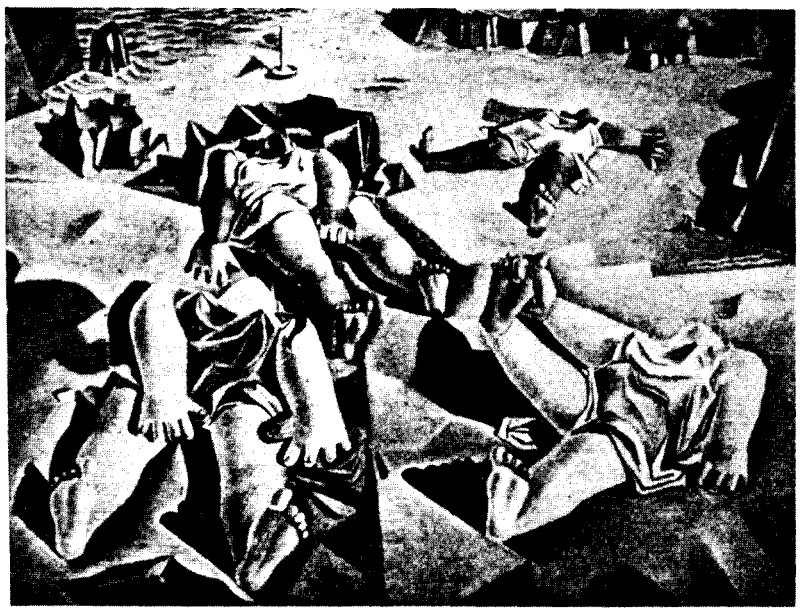
Pictòricament, aquest ordre s'aconsegueix per mitjà de la composició que és la més exacta materialització de l'ordre; la composició que és la mateixa base de l'obra pictòrica, que arranja l'agrupament de les masses, que equilibra la disposició de línies, que disciplina la col·locació de formes. La composició satisfà plenament els nostres ulls puix—com diu Paul Sérusier en el seu *A B C de la peinture* — «en facilita netament llur funcionament».

SALVADOR DALÍ. — LA MANIQUÍ

Heus-vos ací, doncs, els nostres ulls satisfets per mitjà de la composició, del ritme, de l'ordenació. Passat el meravellament sensual inicial que ens immobilitza i ens fa aptes a gustar altres sensacions, la intel·ligència s'apressa a constatar, a verificar, a analitzar, i no tarda a descobrir les lleis que han presidit la composició, en les quals reconeix les lleis d'equilibri que gobernen tot el creat, les lleis arquitectòniques que presideixen l'ordenació de tota obra pintada en les quals el nostre cervell troba relacions matemàtiques d'ordre superior; relacions elevades que són les úniques que aconsegueixen de satisfer-lo plenament.

Heus ací, doncs, una altra part del nostre organisme satisfeta. Heus ací els nostres ulls i el nostre cervell fora de combat. La pintura, però, no ha de considerar-se saciada amb la sola satisfacció d'aquestes dues necessitats; i n'ha de satisfer imprescindiblement una altra tan o més peremptòria i tan o més important: la necessitat del cor. La manera de satisfer aquesta necessitat és indefinible i incodificable; depèn de la part de impoderable que l'artista dotat ha d'introduir en la seva obra.

SALVADOR DALÍ. — FIGURES AJAGUDES A LA SORRA

Posem ara punt final a tota aquesta eixuta classificació de la qual l'artista ha de prescindir, però, que el crític ha de deduir davant l'obra realitzada, i que ens permetrà de judicar l'obra de Dalí i de situar-la clarament.

Després del lent examen de les teles que Salvador Dalí ha exposat darrerament a les Galeries Dalmau, constatem que l'obra del jove pintor aconsegueix en primer lloc de cridar imperiosament els sentits i que sap produir absoluta satisfacció als nostres ulls. En efecte: en cadascuna d'aquestes teles, la composició regna en mestressa. La composició és a la base de totes les obres de Dalí. Heus ací alguns exemples presos a l'atzar:

El núm. 1 del catàleg — *Acadèmia neo-cubista*—(vegi's el número 10 de L'AMIC DE LES ARTS) la gran tela de la sala del fons de les Galeries del Passeig de Gràcia —tela que té tot l'aspecte d'una sobreimpresió cinematogràfica a causa de la representació simultània d'un interior i d'un exterior — és composada per mitjà d'un triangle isòcel, i tots els elements que intervenen en la confecció de l'obra són ordenats pels costats del dit triangle i per llurs múltiples paral·leles. A més a més, un rectangle netament definit, que ha estat inscrit dins aquest triangle, estableix les línies mestresses de la composició. Les verticals i horitzontals paral·leles als costats d'aquest quadrilàter contribueixen decisivament a l'harmonia del conjunt.

En el número 6 (el meravellós dibuix d'una dona amb el seu fillet en braços) tot és supeditat a dos angles rectes determinats per la cadira l'un, i pel braç i la cama de la dona l'altre, que estableixen una ordenació exactament ritmada.

En el núm. 4 — *Noia cosint*— tot convergeix vers el centre de la tela, centre de simetria, tot i engendrant un ritme radial, aquella composició per radiació tan cara a Paul Cézanne.

En el número 10—*Penya-segats*—la composició es basa sobre les dues diagonals de la tela o creu de Sant Andreu; ordenació que intervé abundantment en les obres de molts de mestres, Poussin i Delacroix entre altres. A més, un rectangle és inscrit dins aquesta creu de Sant Andreu.

Si l'espai no ens manqués, podriem seguir analitzant una a una les obres de Dalí. Amb els exemples precitats, però, creiem haver indicat clarament les intencions constructives del jove artista i la seva sotmissió absoluta a la composició que presideix totes les seves teles, àdhuc les més recents, aquelles teles cubistes exposades, on el dogma ha estat considerablement endolcit per la voluntat del pintor d'atorgar una major expansió al seu instint: en el número 18, per exemple, les dues diagonals ordenen el quadro; les formes, però, no són rígidament cenyides pels traçats reguladors, sinó que s'allarguen insensiblement vers els quatre angles de la tela.

Havem demostrat, doncs, que l'obra de Salvador Dalí, per mitjà de l'ordenació, satisfà plenament la primera necessitat que ha de satisfer tota obra plàstica: la necessitat visual. Esbravat el primer contentament òptic, la intel·ligència intervé i no tarda a ensopegar amb *rapports* de línies,

En el número vinent

L'ESPAI EN LES PINTURES DE SALVADOR DALÍ

PER

M. A. CASSANYES

Diputació de Barcelona – Xarxa de Municipis

de formes i de masses, que han estat establerts gràcies a l'estreta sotmissió a les lleis arquitectòniques, la naturalesa numèrica de les quals satisfà exactament el nostre cervell.

Ens trobem, doncs, davant de dues de les necessitats primordials que ha de satisfer l'obra plàstica, satisfetes per l'obra de Dalí. Hi ha, però, com havem dit, quelcom de més. I quelcom de molt important. Importantíssim. L'obra pintada, ho havem constatat, ha de satisfer encara imprescindiblement una necessitat que l'artista no pot eludir: la necessitat del cor. I aquesta necessitat queda satisfeta per la part d'imponderable, d'inefable, de misteri, de do, de vida interior, de miracle—¡oh, car Rafael Benet! — que el pintor ha d'injectar forçosament dins la seva producció.

Aquest misteri, aquest miracle, aquest imponderable, ¿existeixen en l'obra de Dalí? Aquell do que reclamava imperiosament Josep de Togores en el curs de la conversa que tinguerem darrerament amb ell, ¿és present en l'obra de Dalí? Aquella vida interior de què ens parla contínuament Joan Miró, l'il·luminat, ¿viu en l'obra de Dalí? Davant de les obres que li coneixiem fins ara no vacil·làvem a afirmar que eren presidides per una hipertròfia de la intel·ligència aparellada a una atròfia de la sensibilitat. Aquesta hipertròfia existia en la quasi totalitat de les primeres obres de Dalí i existeix, més atenuada, en algunes de les obres enguany exposades. En moltes de les obres enguany exposades. però, aquesta hipertròfia ha desaparegut i la sensibilitat aconsegueix de cantar-hi plenament.

Naturalment que, en parlar de sensibilitat, no ens referim a la sensibilitat mollassa en curs; naturalment que no ens referim a aquell *charme* completament *Ile-de-France*, ni a aquella amabilitat *tout à fait dix-huitième*, a què aspiren mants esperits superficials treballats i faisonats per l'art lleuger que ens ve de França, i que tots aquells que volem un art intens i fort havem d'evitar radicalment; naturalment que no ens referim a aquell bon gust malaltís, a aquella deliqüescència afemellada, a aquella posa d'invertit amb què molts confonen la sensibilitat. En parlar de sensibilitat, ens referim a força, intensitat, virilitat, aspre expressió apassionada, que els deliqüescents no sabran veure en l'obra de Dalí, però que nosaltres hi veiem cada dia més puixant. Vegi's, en sostenir de ço que afirmem, el n.º 8 del Catàleg (*Figura damunt les roques*) i el n.º 16 (*Figures ajagudes a la sorra*) dues formidables teles d'una expressió tota en profunditat que semblen eixides de les mans d'algun quatrecentista torturat. Vegi's encara el n.º 7 (*Figures*), aquells tres dibuixos nusos que sabrien convèncer el més escèptic, el més difícil i el més refractari a acceptar les propietats emotives dels quadros de Dalí.

Fins aquí l'elogi incondicional. Havem de fer, però, les naturals reserves, que no hi ha res de perfecte en aquest món. Nosaltres creiem amb En Benet, que ho exterioritzà des de *La Veu*, que el Dalí autèntic, temperamental i sincer, és el Dalí de *La Venus i el mariner*, i el Dalí de l'*Acadèmia neo-cubista*, i el Dalí de *Figura damunt les roques*. Dins el clos d'aquesta tendència, Dalí ha realitzat obres gairebé perfectes. Nosaltres creiem, però, que Dalí no ha de violentar el seu temperament, que el temperament no es violenta endebades, i que ha d'esforçar-se, dins aquest neoclassicisme intel·ligent, a superar les conquestes aconseguides i a infiltrar dins la lògica un alè d'humanitat.

Darrerament, però, Dalí, que té els seus punts de snob, s'ha deixat guiar per la moda i s'ha llançat desenfrenadament a la realització de teles *à la manière* de les darreres obres de Picasso. El Picasso actual, però, com el Matisse de l'avant-guerra, com totes les obres on predomina l'instint, són completament inimitables: són filles del nostre jo més profund que és diferent en tots els homes. Hom pot, això sí, infantar obres instintives; però, per a igualar la intensitat de Picasso, cal viure una vida interior potentíssima i ésser ric d'un instint formidable, qualitats que actualment potser ningú, fora de Picasso i de Joan Miró —, aquells que no han vist les últimes obres de Miró que no somriguin! — no posseeix; qualitats amb què Deu no ha afavorit pas certament En Salvador Dalí.

LES EXPOSICIONS

◆ A l'antiga Sala Parés l'«Agrupació d'Artistes catalans» ha celebrat la seva exposició anual. Els adherits a aquesta Agrupació, els quals atorguen una importància capital a la visió, semblen ignorar que per al pintor hi ha coses molt més importants que les coses que veuen els nostres ulls. No perdem mai de vista que l'interessant és *crear* o *inventar*, i no pas *imitar*. Cal reintroduir dins la pintura el regnat de la imaginació que el naturalisme havia foragitat.

◆ A les mateixes Galeries, Marqués-Puig ha exposat vàries obres d'una amable banalitat. Massa influenciades, potser, per Antoni Utrillo o per Juli Borrell. A esmentar unes acadèmies al llapis, remarcables.

◆ A la Pinacoteca, Joan Porcar ha presentat unes teles riquíssimes de qualitats accidentals de la pintura.

◆ Als Establiments Maragall, l'exposició del vilanoví A. de Cabanyes, conegut conreador de la fogositat colorística impressionista.

◆ A les Galeries Laietanes, la Sra. Clotilde Fibla ens ha ofert vàries mostres del seu talent incontrolat. El dia 12 s'inaugurarà l'exposició de les «Arts i els Artistes». Pensem fer-ne una recensió detallada en el número 12 de la nostra gaseta.

INFORMACIONS ARTÍSTIQUES

◆ *A primers de Desembre tingué lloc la inauguració de la* Bauhaus, *de Dessau, institució en la qual les forces que per tot Europa tendeixen a una purificació artística troben coronament i, alhora, una primera realització pràctica sota la direcció de l'esperit organitzador i clarivident que és el senyor Walter Gropius, creador de la «Construcció fabril» i de l'exposició del «Werkbund», de 1914, punt de partença de molts de teoritzadors encara que nombre d'ells hagin descurat d'assabentar-nos d'aquesta llur filiació. En començar la* Bauhaus *s'establí a Weimar, d'on la tregueren un seguit de lamentables circunstàncies la referència de les quals trobarà el llegidor curiós en la col·lecció de «L'esprit nouveau». I després de mil de peripècies, gràcies a l'entusiasta i comprensiva intervenció del burgemeister Hesse, pogué passar de l'antic centre de cultura a Dessau on s'ha establert definitivament. — Contribuí a donar particular solemnitat a la inauguració el fet que aquest any s'esdevingués el sexagèssim aniversari del naixement d'un dels professors de la* Bauhaus: *el de Kandinsky.*

◆ *El dia 16 de Gener s'obrí a Basilea una exposició retrospectiva del vell i intens mestre Wilhelm Trübner.*

◆ *A l'edat de setanta anys ha mort a Munic el pintor Franz Schmid-Breidenbach, autor del llibre tan apreciat «Teoria de la composició i istil en la pintura».*

◆ *El pintor berlinès Fèlix Borchardt qui visqué a Paris on el seu talent era reconegut per l'élite de l'època, ha publicat ara les seves Memòries.*

◆ *Friedrich Märker, autor de «Lebensgefühl und Weltgefühl» ha publicat en el «Berliner Tageblatt» un article: «El fonament psicològic de la poesia i de l'art moderns» verament extraordinari. No cal pas esmentar la profunditat amb que l'autor ha reduit ço que de variat i aparentment caòtic hi ha en tot el modern moviment artístic, en un tret únic que ell creu una conseqüència de la guerra: les ganes de redevenir infant. No vol dir això que estem d'acord amb la tesi de Märker, però ens ha semblat un deure assenyalar el rar poder d'abstracció i de profund anàlisi que mostra l'al·ludit autor.*

MONITOR

DE LA POLÍTICA NACIONAL I ESTRANGERA

DAVANT D'UNA EVENTUALITAT

PER

JOSEP CARBONELL

(Acabament)

ITÀLIA, FRANÇA I LES POTÈNCIES

Davant un conflicte italo-francès: ¿com reaccionarien les potències? ¿A quines atenyeria directament i quines foren indirectament menades a cercar-hi llur aventura?

Hi ha dues potències a les quals una pugna italo-francesa les atemy directament: Espanya i Anglaterra. A d'altres, tals com Alemanya, la ruptura italo-gala els podria crear una situació de profit.

Espanya té interessos mancomunats amb França i pactes d'amistat, d'arbitratge amb Itàlia. Per Espanya passen les línies aèries — moderns camins d'Hannibal — que uneixen la Gàl·lia amb «l'altra França» com anomena Mangin les terres africanes de la Mediterrània occidental (13). Una vegada més, encara, la gran solució estatal, la solució diplomàtica, la solució teòrica fóra per a Espanya la neutralitat inhibidora. Cert, amb un foc tan pròxim, amb peus forçats tals com ésser la península l'únic camí aeri del continent a l'Africa que pot practicar França, hom no concep gaire fàcilment la possibilitat d'una perfecta inhibició. Tant més quan l'esperit d'un dels bel·ligerants — Itàlia — és del gènere expeditiu. Tota ella donada ja des d'ara al dinamisme de l'imperi, l'agressió, la iniciativa violenta, els mètodes directes de la força poden ésser comptats en els seus plans d'adquisició a qualsevol preu de la victòria. Atacades les costes d'Africa, decidida a no tolerar el pas per sobre la península de combois aeris francesos, greus dilemes foren posats a l'Estat espanyol; no foren, però, menors els que se li presentarien si hom decidia de negar a França tot recurs i tota tolerància que indirectament pogués afectar la defensa nacional. Mentre Itàlia no arribés a un èxit complet en terres africanes — cosa difícil — ¡quants de conflictes en aquest Marroc espanyol sollevat per l'alta marejada i manca de defensa de les terres pròximes i alienes!; ¡quants en la mateixa península afuada per les bones i les males passions! Aquesta segona neutralitat espanyola per sostenir-se hauria d'emprar una energia i disposar d'una potència com fins ara no se n'ha vist. Com sigui que volem dedicar un pròxim estudi a *la política atlàntica i la política mediterrània d'Espanya*, limitem avui aquest assaig de les possibilitats peninsulars davant una guerra italo-francesa a la descrita inhibició, connatural, podríem dir, amb les mires diplomàtiques hodiernes de l'Estat espanyol.

L'hora actual i les dels temps pròxims aconsellarien a Angla-

Diputació de Barcelona – Xarxa de Municipis

terra una solució també neutral que podria esdevenir una mena de reforç i de marc daurat de la gran tela històrico-política d'Espanya. En efecte: per a ningú com per Anglaterra és, a hores d'ara, la pau la millor fortuna. Ja sentim les dretes franceses preguntar si, el cas vingut, repetiria Britània l'error comés l'any 1870 davant el conflicte germano-francès. La intervenció anglesa, diuen, hauria evitat, llavors, l'eclosió de l'imperi alemany i, per tant, la follia de 1914. El d'ara, però, és un altre problema. Sense moure's, Anglaterra podria treballar aventatjosament per a sí i per Itàlia la sort de la qual enfront de França i adhuc d'Alemanya no li és pas indiferent. La neutralitat anglesa esdevindria el gran aïllant d'Europa; i en la guerra italogala ço que estaria en joc foren en bona part els dominis nordafricans preteses províncies unides o autònomes del futur imperi del feix. No cal pas preguntar si a Anglaterra li semblaria bé que, sense art ni part seva directa, minvés la potència de França en el món i, concretament, en la Mediterrània. ¿Que el perill fóra llavors, per a ella, Itàlia? No; una Itàlia que després d'aquesta primera prova es mostrés massa agosarada trobaria, en últim extrem, la sort de l'imperi alemany. Gibraltar (11) és, per obra i gràcia d'Anglaterra, entre dues Espanyes; ¿que hi perdria Britània de tenir Malta (6) entre dues Itàlies? Res; una garantia imperial més.

Hom no pot preveure tan clarament les posicions que adoptarien davant del conflicte a l'entorn del qual bastim totes aquestes hipòtesis, potències com Iugoeslàvia i tots els estats balcànics adscrits a l'òrbita de les grans influències i menats per l'afany de petites rapacitats. ¿Quina diplomàcia podria més? ¿l'anglesa? ¿la francesa? Es possible que Alemanya fes pagar la seva inhibició amb el consentiment de l'unió d'Austria a l'imperi. Fóra encara un cop per a França. ¿Qui, però, s'arriscaria a denegar semblant consentiment a l'únic campió de pes contra l'agitació russa i el caliu bel·lic sempre latent als Balcans? ¿A quin preu no pagaria Itàlia la garantia de les seves espatlles mentre descarregués el cop suprem en els Alps i en la Mediterrània occidental? ¿Què no donaria França per saber fora de risc els departaments del nord i l'Alsàcia i la Lorena?

ITÀLIA, FRANÇA I LES IDEES

Estudiat el possible joc de les potències (joc que podria esdevenir molt diferent si sorgia entre els Estats d'Europa algun aliat d'un dels dos bel·ligerants o algun simultani conflicte especulador) cal no descurar la part dels sentiments que s'adscriurien a la lluita italo-francesa; és a dir, la política viva de les grans passions ideològiques, font d'imprevistos i de complicacions. A hores d'ara una guerra entre Itàlia i França ¿què fóra sinó una pugna mística entre els sequaços de l'esperit autoritari, inquisitorial, dels vells ànims anquilosats en un conservadurisme que consum— gènere austriac — enquadrats entorn d'un conservadurisme dinàmic, mordaç, que devora — estil prussià — i els soldats de la llibertat, de totes les llibertats, dispostos en abigarrada falanx contra una gran floració autoritària? Hom vegé en la passada guerra d'Europa ventades en l'aire pels partenaris les sements de totes les quimeres; hom vegé fruitar esponerós l'arbre de les nacionalitats. ¿A que no foren convidades totes les passions encara no satisfetes? Qui vulgui escatir les possibilitats d'un conflicte italo-francès que no descuri aquests poderosos imponderables el més petit dels quals fóra prou per capgirar la més sòlida equació diplomàtica dels Estats constituïts. Cal pensar sobretot que, el cas vingut, Itàlia i França especularien sobre unes tals fonts de sentiments i de cristal·litzacions embrionàries; una i altra potència, repetint la gesta de 1914, cotitzarien alt aquesta mena d'adhessions. ¿Quina de les dues s'emportaria el món musulmà? O d'altra guisa: ¿a quina de les dues faria més de mal el món musulmà? ¿Quina lograria d'enrolar en les pròpies files una més gran legió de visionaris d'estels alterosos?

«INFANTS EN EL BANY» BOIX DE FRANCESC CANYELLES (COL. PRATS)

SENY I FORTUNA

Heus ací esboçats somerament alguns aspectes d'un possible conflicte armat italo-francès. En arribar al final d'aquest breu estudi, una pregunta ve al pensament: per a l'esdevenidor d'Itàlia ¿és fatal aquesta ruptura amb França? Si s'esguarden els guanys insòlits que en la pau han donat a Itàlia el seus estadistes; si es recorden els magnífics assoliments que, del 1870 a 1914, havia atès Alemanya a Europa i en el món i la desastrosa fi que hi posà la guerra per ella sollevada, hom serà temptat de negar aquella cruenta necessitat i, àdhuc, de combatre-la itàlicament.

La lliçó d'Alemanya, Itàlia no se l'hauria de treure mai dels ulls. De la guerra ençà cops afortunadíssims en el camp intern i en l'extern de la seva política li han aconseguit a Europa i en el món un lloc més que envejable. Un lloc que tot l'esforç de la guerra no fou prou per fer-li conquerir. De Corfú al tractat d'Albània ¡quin seguit de resultats magnífics! Sense lluita, sense sang, heus ací a hores d'ara tota l'entrada de la mar Adriàtica (20) sota l'ègida de Roma, gràcies a un tractat habilíssim que les ires diplomàtiques de les cancelleries davant el fet acomplert no han pogut destruir. Si hagués calgut captar la costa dàlmata mitjançant una guerra ¿quanta de vitalitat, quanta de potència itàlica no hauria calgut per arribar a una fi de resultats dubtosos sense comptar les mil i una possibles complicacions? Poble en creixent; gent feta per a la diplomàcia; guerrers magnífics de la pau, els italians trobaran arreu on vagin pacíficament, victòries. Hauran bells èxits financiers; el món de la banca vol pau; economies estatals sanejades; balanços com els que han pogut presentar en pocs d'anys les ferrovies d'Itàlia; bones estadístiques de treball; governs forts i estàbils i divises ben consolidades. Per aquesta ruta Itàlia resolgué ja aventatjosament el deute de guerra amb els EE. UU. de Nord-Amèrica.

I trobaran victòries polítiques. Hi ha esdeveniments que la impaciència els malmet. Els cossos polítics viuen i moren com els pobres cossos humans i llur fortuna passa, com totes les fortunes, en mans dels hereus inevitables. A Europa hi ha cossos decadents que es desarticulen; arbres amb fruits bells que han de caure. ¿Itàlia en cobeja que encara s'aguanten? ¡Paciència! El foc de la seva pròpia creixença els pot madurar.

Per aquesta ascensió pacífica Itàlia tindrà segura, també, la col·laboració anglesa. Imperi que declina, a Britània li plauen i convenen tots els adjutoris morals i materials que la poden afavorir. Eterna noidora de l'interés de França la sort dels qui la contradiguin serà sempre la seva pròpia sort. Imperi naixent, Itàlia, pot trobar en la companyia d'Anglaterra dintre la pau la més bella fortuna. Atenta a totes les passions que nien en els pobles del mon; disposta a intervenir-les i treure'n profit, Itàlia pot, com ho ha fet a Albània, arreglar el mapa de les seves conveniències, sense encarar-se directament amb ningú. La pau ben treballada té tots els aventatges i cap dels inconvenients de la guerra.

LA VILA

PER

DOMÈNEC FORMENT

Motius imprevistos han privat al nostre redactor encarregat de «La Vila» de donar puntualment, ultra les dues notes següents, la col·laboració d'aquest mes.

INFORMACIONS LOCALS

◆ *A Miami (EE. UU. de N.-A.), lloc de la seva residència habitual, morí el dia 5 d'aquest mes Mr. Charles Deering. La salut precària que d'alguns anys ençà impossibilitava a l'honorable protector de Sitges i del seu Hospital, el normal expandiment del seu bell caràcter, s'havia accentuat en aquests darrers temps de tal guisa, que ben poques esperances restaven ja als seus amics d'ací de tornar-lo a veure dintre els murs de Maricel.*

Per llunyans que semblin, no s'han esborrat encara de la memòria de ningú els temps en els quals, gràcies a la munificència de Mr. Charles Deering, s'obrí a Sitges un parèntesi de realitats i uns insospitats horitzons d'esdevenidor artístic. El record de Maricel romandrà per sempre en el pensament i en el cor dels que visqueren aquella etapa de la vida sitgetana; i flotarà com un somni de «Les mil i una nits» en la imaginació dels qui, allunyats del casal el magnífic Mecenes i els seus hàbils artífexs, no hauran vist de l'encisat palau altra cosa que les parets exteriors bon xic destartalades. No menys duradora, però, que un tal record serà, en uns i en altres, la recança pel tresor artístic que tot Catalunya creia ací a perpetuitat i ha sapigut després traslladar a d'altres terres més afortunades. El «Sant Jordi», que fou de la col·lecció Ferrer-Vidal, de Barcelona, i els tapissos que foren del senyor Cómte de Montenegro, de Mallorca, per exemple, doldran sempre als patriotes que els sa ben lluny i s'havien acostumat a esguardar Maricel com un vertader reliquiari segur per les romanalles de la nostra història.

Encara aci un mur de lamentacions... Sigui en la pau de Déu Mr. Charles Deering, i rebin la seva honorable muller, els seus fills i tots els familiars, l'expressió del nostre condol.

◆ *Una altra tomba: la d'En Rafael Llopart, mort el dia 15 de febrer. Caritatiu, bo, carregat d'anys i de boneș obres, el seu nom ha vingut a augmentar la ja nombrosa falanx de compatricis traspassats que posaren els seus millors amors en aquesta obra ciutadana i pia de l'Hospital de Sant Joan Baptista. Cavaller sense grans passions, passà mereixent una salutació protocolària de tothom; i aixi ha devallat a la tomba: voltat del senyorivol respecte que Sitges li rendeix revestida dels hàbits de germaneta concepcionista hospitalària, símbol del seu amor més alt. Sigui també per a En Rafael Llopart la pau de Déu, i pels seus el nostre condol.*

J. SOLER, IMPRESSOR : VILANOVA

Diputació de Barcelona – Xarxa de Municipis